

A magyar agrárökonómia kiemelkedő alakjának halálára

Varga Gyula
(1938–2020)

Varga Gyula halálával a magyar agrárgazdaság kiemelkedő ismerőjét, szakértőjét veszítettük el – magam pedig egy igaz barátot is. Négy éven át egyetemi csoporttársak, egyúttal kollégiumi szobatársak voltunk. Barátságunkat erősítette közös családi hátterünk: falusi néptanító szüleink a falu, a mezőgazdaság és a paraszti élet jobbítása és felemelkedése melletti elkötelezettséget neveltek belénk. Varga Gyula ezt az ügyet szakmájául választotta, s élete során töretlen odaadással szolgált.

Szakmai életútjának részletes bemutatásához és teljesítményének felméréséhez egy vastkos monográfiára lenne szükség. Itt most talán elég annyi, ha megállapítjuk: szakmai tevékenységének középpontjában az agrárgazdasági kutatások álltak, azon belül is az agrárpolitika, az élelmiszer-gazdaság nemzetközi versenyképessége (amelyet kvantitatív módszerekkel elemzett), az élelmiszer-gazdasági ágazatok gazdaságtana, valamint az Európai Unió agrárpolitikája és a magyar EU-tagság ezzel összefüggő stratégiai kérdései.

Varga Gyula sok évtizedes, szerteágazó kutatásainak eredményei közül is csak válogathatunk e helyütt. Aktívan részt vett az élelmiszer-gazdasági ágazatok vizsgálatában és a fejlesztési programjaik kidolgozását megalapozó hazai kutatásokban, később pedig összefogta, irányította is őket. Modellértékű tanulmányok születtek íróasztalán a kertészeti ágazatokról, s nagy odaadással vállalt részt az élelmiszer-gazdasági strukturapolitika elvi alapjainak kialakításában, a termelési tényezők kvantitatív elemzésén alapuló gazdaságpolitikai ajánlások elkészítésében. A legkiemelkedőbb tudományos teljesítménye pedig az élelmiszer-gazdaság legfontosabb versenyképességi mutatói hazai adaptációjának irányításához, módszertani továbbfejlesztéséhez, új elemzési módszerek bevezetésére irányuló javaslatok kidolgozásához kötődik.

Talán legkedvesebb szakmai megbízatása az a koordinátori feladat volt, amelyre 1996-ban kérték fel: az Integrációs Stratégiai Munkacsoportban az agrárgazdasági témacsoportot vezette. Itt – a szakma legkiválóbb képviselőivel együtt – az EU-csatlakozás agrárgazdasági feltételrendszerét, a várható előnyöket és hátrányokat elemezte, sőt gyakorlati teendőket is megfogalmazott a magyar agrárpolitika csatlakozási stratégiájának kialakításához, különös tekintettel a versenyképesség EU-tagsággal is összefüggő kérdéseire.

A legutóbbi tudományos eredményei közül mindenképpen figyelemre méltó a Látélet a vidéki Magyarországról című tanulmánya. Ebben – főként a KSH által közzétett adatok alapján – bemutatja a vidéki térségekre jellemző gazdasági és társadalmi helyzetet, a rendszerváltás óta bekövetkezett legfontosabb változásokat. Mondanivalójának lényege, hogy a demográfiai folyamatok mára az ország legsúlyosabb gondjává váltak, hogy a főváros és a leegyszerűsített „vidéknek” nevezett területek között szakadéknyi különbségek keletkeztek. Az ország keleti és nyugati fele között az elmúlt negyedszázadban történelmileg egyedülálló, erőteljes – zömükben a gazdasági háttér által kiváltott – migrációs folyamatok mentek végbe, és ezek gyorsulóan zajlanak tovább napjainkban is. A 20. század egymást követő időszakaiból megöröklött súlyos területi feszültségek a rendszerváltás óta nemhogy nem enyhültek, hanem fennmaradtak, sőt mára szinte jóvátehetetlen méreteket öltöttek. Az ország területi szétszakadása a gazdasági és társadalmi szabályozó rendszerek – részben már az elmúlt negyedszázadból eredeztethető – hibái miatt következett be, ezért a fejlemények új vidékpolitikáért kiáltanak, s a késlekedés várható következményei beláthatatlanok. Ennek fontosságára már korábban is drámai erővel hívta fel a figyelmet:

„Tudatában vagyok annak, hogy történelmi és természeti adottságaink s az országrészek ebből fakadó, jól ismert földrajzi különbözősége természetes jelenség. Azt a már-már végletes differenciáltságot viszont – és mindenekelőtt annak folyamatos erősödését –, ami mostanra kialakult, már nem szemlélhetjük tétlenül, főként, ha a minket követő nemzedékek jövője iránt kellő felelősséget érzünk.” (Varga [2018] 230. o.)

Varga Gyula nemcsak az agrárközgazdasági szakirodalomban tette le a névjegyét: barátaival, Ágh Attilával és Kocsis Sándorral az útikönyvek világában új műfajt teremtettek. Egzotikus tájakat jártak be, és élményeiket megosztották a nagyközönséggel – még hozzá úgy, hogy a látnivalókhöz kapcsolódó történelmi és kulturális ismereteket szélesebb gazdasági, társadalmi és politikai elemzésekkel egészítették ki.

Hosszú élete során Varga Gyula mindvégig aktív szereplője volt a hazai és a nemzetközi tudományos közéletnek:

- tagja volt az MTA Táplálkozástudományi Szakbizottságának és Agrárközgazdasági Doktori Tanácsának, az Országos Akkreditációs Bizottság Közgazdasági Szakbizottságának,

- elnöke volt a Magyar Agrárközgazdasági Egyesületnek és az Erdei Ferenc Társaságnak,

- tagja volt a Magyar Közgazdasági Társaságnak, a Magyar Külügyi Társaságnak, a XXI. Század Társaságnak, valamint az Agrártörténeti és Faluszociológiai Osztályközi Állandó Bizottságnak,

- tagja volt a német „Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit” (GTZ, az európai és a fejlődő országok vidékfejlesztését és modernizációját finanszírozó intézmény) tudományos tanácsadó testületének.

Szorosabb szakmai kapcsolatai külföldön német nyelvterületen voltak, elsősorban a bonni, a giesseni, az osnabrücki, a münsteri és a zürichi egyetemekkel, a német

Ost-West-Kolleggal és a Landjugendakademie-vel, továbbá a civil kezdeményezésű Európai Ház hálózatával.

1982-től 1991-ig témafelelőse volt a Világbank magyarországi agrárökonómiai vizsgálatainak és kutatásainak.

Önállóan és társszerzőkkel írott könyveinek száma 15, a nagyobb terjedelmű – zömmel az Agrárgazdasági Kutató Intézet által kiadott – tanulmányoké 50, a különböző folyóiratokban megjelenteké mintegy 200. Publikációinak mintegy 85 százaléka magyar nyelven, 15 százaléka német és angol nyelven (is) hozzáférhető. Német nyelven nemcsak olvasott és beszélt, hanem írt is.

A közgazdaság-tudományok kandidátusa fokozatot 1971-ben, a közgazdaság-tudományok doktora fokozatot pedig 1989-ben szerezte meg.

Oktatási tevékenysége vállalásában családi háttere Varga Gyula számára is erőteljes indítást adott. A közgazdaság-tudományi egyetem agrárközgazdasági tanszékeivel kezdettől szoros kutatási és oktatási kapcsolatai voltak, utóbb félállású professzorként dolgozott ott. Rendszeresen előadott a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetemen. A Corvinus Egyetemen (pontosabban annak jogelődjén) 1990-ben nevezték ki egyetemi tanárrá. A Kaposvári Egyetemnek 2002-ben lett a professzora, 2013-tól pedig emeritus professzora. Egy cikluson keresztül a Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Karának dékánja volt.

Az évek során mintegy félszáz külföldi konferencián és ennek többszörösét elérő számú hazai rendezvényen szerepelt felkért előadóként. Számos elismerésben és kitüntetésben részesült [a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje, 2007; életműdíj, Kaposvár, 2011; Doctor et Professor Honoris Causa (Kaposvári Egyetem), 2018].

Hivatkozás

VARGA GYULA [2018]: Láttelel a vidéki Magyarországról. Megjelent: Környezet – Gazdaság – Társadalom. Tanulmányok Kerekes Sándor 71. születésnapjára. Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi, Kaposvár, 203–231. o.

Palánkai Tibor